



# Cronologia

1898

La Crisi de la Restauració

1931

1902

Regnat d'Alfons XIII

Crisi del sistema de la Restauració

1923

Dictadura de Primo de Rivera

1930

Dictablanda



IIª República



1898

# La Crisi de la Restauració

1931

1902

Regnat d'Alfons XIII

1923

## Crisi del sistema de la Restauració

1

L'origen de la crisi

Pèrdua de les colònies i crisi política

### 1.1.- El desastre del 98

- Repatriació de capitals (reactivació industrial)
- No s'assumeix responsabilitats
- No provoca grans canvis polítics (continua la monarquia)

Provoca la necessitat de regeneració del sistema

Estén la crítica sociopolítica

La generació del 98 (Miguel de Unamuno, Pío Baroja...)

Regeneracionisme de Joaquín Costa  
Modernització

*i*  
El fracàs del regeneracionisme provoca la

Crisi del sistema de la Restauració



**Regeneracionisme**

↓  
Alguna influència i poca  
efectivitat pràctica

**Joaquín Costa**

escriu

→ "Oligarquía y caciquismo"

proposa ↓

Incentivar educació, europeïtzació,  
descentralisme i política hidràulica i agrària

Per això cal ↓

**Mobilitzar les classes mitjanes ("Masses neutres")  
i aplicar una "disciplina social fèrria" amb un  
"cirugià de ferro"**





## 1.2.- La crisi política (del sistema)

Els partits dinàstics continuen alternant-se en el poder, continua el **caciquisme**

Però...

Comença la crisi del torn de partits  
Manca de líders carismàtics i una forta inestabilitat política





## 1.2.- La crisi política (del sistema)

L'oposició pren força i comença a guanyar terreny polític

### Els nacionalismes

-Catalanistes (*Lliga Regionalista* de Francesc Cambó)

-El *PNB* (amb Sabino Arana)  
-La *Lliga Galega*

Amb suport de la  
burguesia catalana

### Els republicans

-El *Partit Radical* (amb Alejandro Lerroux)  
-*Unió Republicana* (de Nicolás Salmerón)  
-*Partit Reformista* (de Melquíades Álvarez)

### El moviment obrer

-El *PSOE* (Pablo Iglesias)  
-*Centre Autonomista de Dependents del  
Comerç i de la Indústria (CADCI)*  
-*Solidaritat Obrera* (1907)  
-*CNT* (1911)



2

Les grans crisis de 1902 a 1917

El país es troba en una situació d'endarreriment econòmic i social, amb una gran bossa de pobresa i d'un injust repartiment de la riquesa

Provocarà una forta agitació social

1905 Primera crisi política

1905 Assalt a la redacció de **Cu-Cut!** i La Veu de Catalunya

provoca

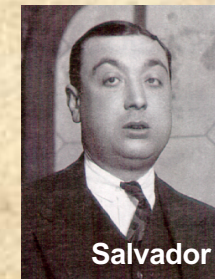
1906

**Llei de les Jurisdiccions** (tribunals militars)

Com a reacció

1907

**Solidaritat Catalana** (victòria electoral, 41 de 42 diputats a Catalunya)



Salvador Seguí

1909 **La Setmana Tràgica**

La guerra del Marroc

La crida dels reservistes

provoca

**Vaga i revolta anticlerical**

Repressió del govern

**Execució de Francesc Ferrer i Guàrdia**

(Escola Moderna i laica)



provoca  
Campanya contra Maura, conservador ("Maura no!") Serà substituït per Canalejas, liberal

La Gran Guerra provoca

5

1917 La gran **crisi parlamentària, militar i social**

Assemblea de parlamentaris

Juntes de Defensa

Vaga general revolucionària





### 3

## La fallida del sistema de 1917-1923

Es consolida el fracàs del torn de partits i del sistema de la Restauració

Entre 1917 i 1923 s'entra en una crisi permanent

Crisi política (tretze governs)

Crisi econòmica (Crisi de postguerra)

Crisi social

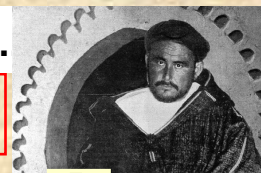
La revolta de 1919

Vaga de la Canadenca

Guerra al Marroc

1920 \_\_ insurrecció d'Abd el\_Krim..

Desastre d'Annual (1921)



Es genera un clima de tensió i violència

Pistolerisme

provoca

13 de setembre de 1923

Cop d'Estat de Primo de Rivera







Abd El-Krim



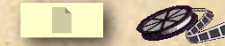
Fernández Silvestre





# 4

## La Dictadura de Primo de Rivera



Recolzament de la burgesia, l'Exèrcit i la Corona

Es tracta d'una dictadura personal i militar

Dues etapes:  
Directori militar i Directori Civil

### 4.1.- Directori Militar (1923-1925)

Autoritarisme i repressió

Eliminació del sistema de la Restauració (s'anul·la la constitució de 1876)

Censura i prohibició de partits i sindicats  
Poder concentrat en els militars (governadors civils)

Ordre social

Supressió de llibertats individuals  
Repressió policial (acaba amb el pistolisme)  
Abolició de la Mancomunitat (1925)



Directori Militar

Problema Marroc

Ofensiva francoespanyola  
Desembarcament d'Alhucemas  
Derrota d'Abd-El-Krim  
Ocupació del RIF, 1927



### 4.2.- Directori Civil (1925-1930)

**Creació de la Unión Patriótica**

Amb la participació d'elements civils en el govern

Cal destacar

**Política econòmica**

Es basa en

**Intervencionisme**

en

**Obres públiques  
Monopolis  
Proteccionisme**

Xarxa de carreteres i ferrocarrils  
Regadiu, Confederacions hidrogràfiques (electrificació)  
Finançament estatal en sectors no rendibles  
Creació de monopolis (Campsa, Telefònica...)

Va faltar millorar el camp (reforma agrària) i les condicions de vida dels camperols

**La política social**

Supressió dels sindicats anarquistes i radicals ( UGT col·labora)

Reformisme social paternalista (descans dominical, assegurança...)

Organització Corporativa Nacional (comitès obrers i patrons)





### 4.3.- L'oposició a la Dictadura

La primera oposició és la del món intel·lectual (Miquel de Unamuno)

Socialisme

Anarquisme

FAI (insurrecció i violència)

Àngel Pestaña

Catalanisme

Radicalització (lluita armada) i esquerra  
Estat Català (Francesc Macià)  
Prats de Molló, 1926

Republicans

Aliança Republicana, 1926  
(estudiants, intel·lectuals i una part de l'Exèrcit)

### 1928- S'intensifica l'oposició a la dictadura

A causa de

Crisi econòmica (atur, endeutament de l'Estat, devaluació...)  
Pèrdua de confiança entre els oficials de l'Exèrcit

Això provoca

Al 1930 → Dimissió de Primo de Rivera

Substitució de Primo pel general Dámaso Berenguer ("Dictablanda")



Doc.25



## Rebeldes, rebeldes!

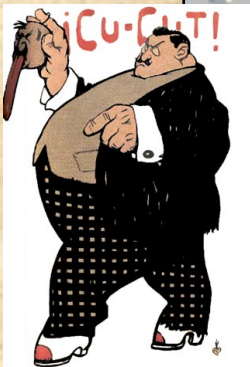
Jóvenes bárbaros de hoy, entrad a saco en la civilización decadente y miserable de este país sin ventura, destruid sus templos, acabad con sus dioses, alzad el velo de las novicias y elevadlas a la categoría de madres para virilizar la especie, penetrad en los registros de la propiedad y haced el fuego que purifique la infame organización social, entrad en los hogares humildes y levantad legiones de proletarios, para que el mundo tiemble ante sus jueces despiertos. (...)

“Escuela y despena”, decía el más grande patriota español, don Joaquín Costa.

Para crear la escuela hay que derribar la Iglesia o siquiera cerrarla, o por lo menos reducirla a condiciones de inferioridad.

Para llenar la despena hay que crear el trabajador y organizar el trabajo.

A toda esa obra gigante se oponen la tradición, la rutina, los derechos creados, los intereses conservadores, el caciquismo, el clericalismo, la mano muerta, el centralismo y la estúpida contextura de partidos y programas concebidos por cerebros vaciados en los troqueles que fabricaran el dogma religioso y el despotismo político.



Alejandro Lerroux, Partit Republicà Radical

11

*Hi trobes un llenguatge esquerrà?*

*És un llenguatge demagògic?*

*Creus que es pot atribuir a Lerroux responsabilitats directes dels fets de la Setmana Tràgica?*







## Assemblea de parlamentaris, 1917

“Los representantes en Cortes de Catalunya, ante la gravedad y trascendencia de los momentos actuales, coinciden en afirmar (...) que es de gran coincidencia para España transformar la organización del estado, basándola en un régimen de autonomía (...).

Y acuerdan pedir al Gobierno la inmediata reunión de las Cortes para que las mismas, en funciones de Constituyentes, deliberen y resuelvan sobre la organización del Estado y la autonomía de los municipios y den solución inmediata al problema militar y a los que las circunstancias actuales plantean con apremio inaplazable para la vida económica de España.”

La convocatòria per part de F. Cambó





## Impacte de la guerra en l'economia espanyola

"La dificultad de los transportes marítimos se puede considerar como la causa originaria del estado anormal, (...) y de ahí la alteración en los precios de los mercados, que han producido enormes desniveles para el consumo regular, cuya consecuencia ha sido el acaparamiento extremadamente exagerado llevado a cabo por los especuladores sin conciencia.

Así las cosas, la clase obrera, organizada y constituida en Asociaciones, federaciones y Sindicatos, ha sido la primera en expresar su malestar, provocando conflictos, algunos de importancia y trascendencia, pidiendo aumento de salario, sin que los alcanzados fueran suficientes para contrarrestar la carestía."

Instituto de Reformas Sociales.

*Informe sobre el impacto de la guerra en la economía (1915)*

Dins: Fernández, A. I altres. Op. Cit.

De quina guerra està parlant?

Com beneficia i com perjudica a l'Estat espanyol?







## La crisi espanyola de 1917

"La Restauració (...) havia fonamentat la seva vida en dos grans plans: la Constitució de 1876 (...) i el torn de partits (...). A l'altura de 1917, aquests eixos es mostraven inservibles. La Constitució apareixia inútil i irreal (...). Per la seva banda, el sistema del torn de partits ja ni tenia sentit, perquè el país real que era Espanya l'any 1917 desbordava per totes bandes els artificiosos i mínims cabals que Cànoves havia dissenyat. Per això, la crisi espanyola de 1917, encara que aparentment es clausurés en ella mateixa, realment ocasionarà la desarticulació orgànica de l'Estat absolutista espanyol, esquerdant-ne l'estructura com a sistema de poder (...).

Així, doncs, després de a gran crisi de 1917 la monarquia quedarà sense mecanismes de govern. Tot, d'ara endavant, haurà de ser improvisat. Aquesta és la difícil marxa, l'agonia, fins al crac de 1931."

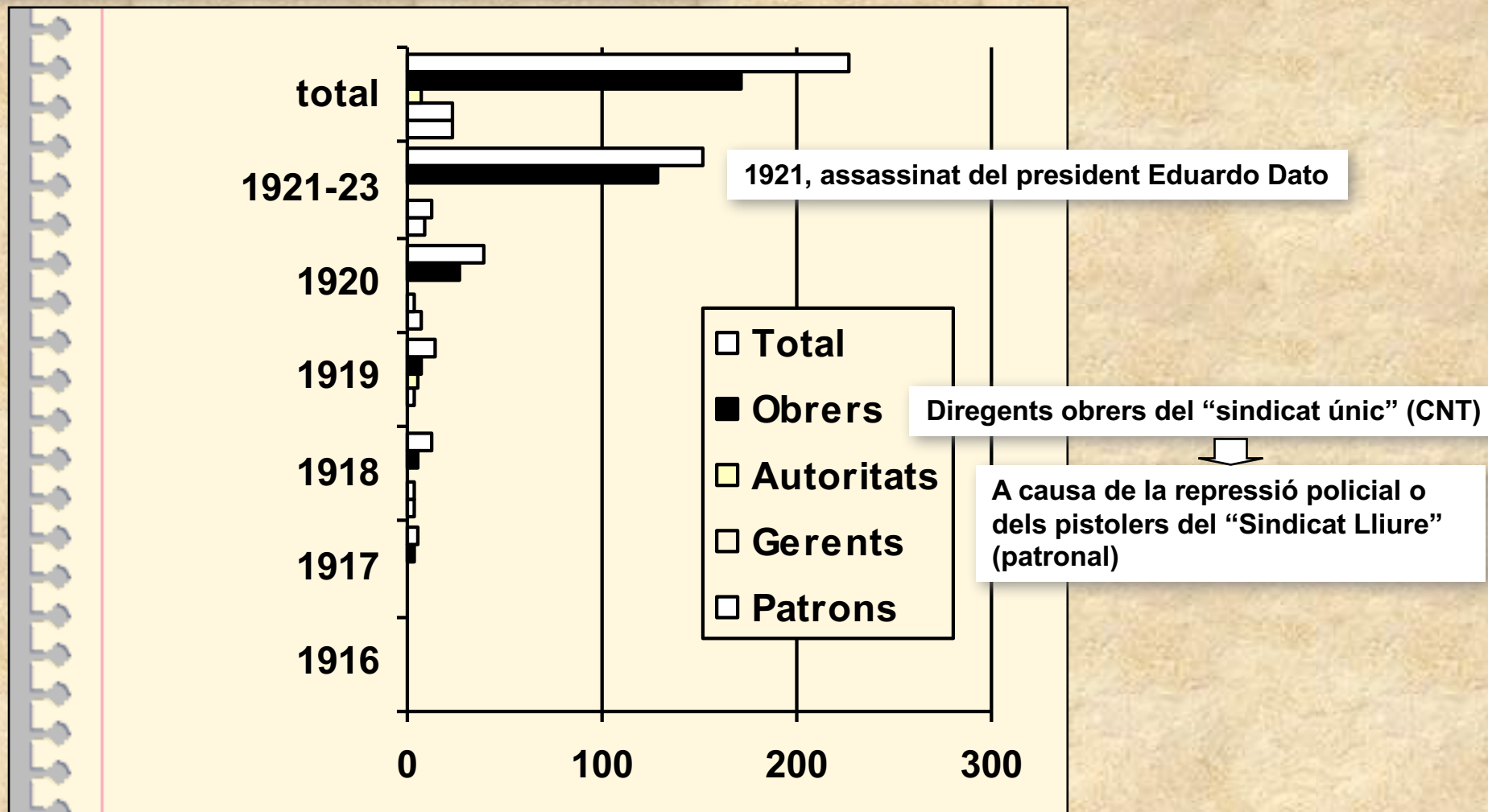
Traduït de: Lacomba, J.A. *La crisi española de 1917*

Per què la crisi de 1917 va crear la desarticulació de l'Estat?  
Quines característiques tindrà el període posterior a la crisi de 1917?

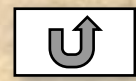




## Assassinats a Barcelona (1916-1923)



La conflictivitat augmenta després de la Gran Guerra (1918)







## Manifest de Primo de Rivera

**“Españoles: ha llegado para nosotros el momento más temido que esperado (...) de recoger las ansias, de atender el clamoroso requerimiento de cuantos amando la patria no ven para ella otra salvación que liberarla de los profesionales de la política, de los que por una u otra razón nos ofrecen el cuadro de desdichas e inmoralidades que empezaron el año 1898 y amenazan a España con un próximo fin trágico y deshonoroso (...).**

**Este movimiento es de hombres: el que no sienta la masculinidad completamente caracterizada que espere en un rincón, sin perturbar los buenos días que para la patria preparamos (...).“**

Manifest de Primo de Rivera de 13 de setembre de  
1923





## Ortega y Gasset

“Responde el régimen(a la dictadura) con el Gobierno Berenguer, cuya política significa: Volvamos tranquilamente a la normalidad por los medios más normales: hagamos “como si” aquí no hubiera pasado nada radicalmente nuevo, substancialment anormal. Eso es todo lo que el régimen puede ofrecer (...) a los 20 millones de hombres (...) después de haberlos vejado, pisoteado, envilecido y esquilado durante siete años. Y (...) pretende, impávido, seguir al frente de los destinos de esos españoles y de esta España. (...) Éste es el error Berenguer (...). Y como es irremediamente un error, somos nosotros, gente de la calle, (...) nada revolucionarios, quienes tenemos que decir a nuestros ciudadanos: ¡Españoles, vuestro Estado no existe! ¡Reconstruido! *Delenda est Monarchia* (la monarquia debe ser destruida). “

Ortega y Gasset, J., *El Sol* (15 de novembre de 1930), extret de: *Historia de España*, dirigida per Tuñón de Lara, M., vol. XII. Ed. Labor. Barcelona, 1988.





## Poema en honor de Primo de Rivera

**P**aladín de la Patria redimida,  
**R**ecio soldado que pelea y canta,  
**I**ra de Dios que cuando azota es santa,  
**M**ístico rayo que al matar es vida.  
**O**tra es España a tu virtud rendida;  
**E**lla es feliz bajo tu noble planta,  
**S**ólo el hampón, que en odio se amamanta,  
**B**lasfema ante tu frente esclarecida.  
**O**tro es el mundo ante la España nueva,  
**R**encores viejos de la edad medieva,  
**R**ompió tu lanza, que a los viles trunca,  
**A**hora está en paz tu grey bajo el amado  
**C**horro de luz de tu inmortal cayado.  
**¡O**h, pastor santo! ¡No nos dejes nunca!